

מדינת ישראל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת

הפיקוח על הוראת תורה שבעל-פה ומשפט עברי (ממלכתי)

ירושלים, כ"ט תמוז תשע"ח
12 יולי 2018

לכבוד :

מנהלי בתי-הספר העל-יסודיים

רכזי מקצוע ומורים לתורה שבעל-פה ומשפט עברי

בבתי-הספר הממלכתיים

חוזר מפמ"ר תורה שבעל-פה ומשפט עברי (ממלכתי) התשע"ט/1

הנושאים :

1. ארגון הלמידה וההערכה :

- א. לימודי השכלה כללית בכיתה י'
- ב. תכנית הלמידה וההיבחנות לבגרות (5 יח"ל)
- ג. חלופות בהערכה, מאגר משימות ומחווניים

2. תקצוב ותמיכה

3. מעורבות חברתית-קהילתית

4. השתלמויות ופיתוח מקצועי

5. הדרכה

6. תמונה ישראלית

שלום רב,

עיקרו של חוזר זה ליידע אתכם בדבר תכנית הלימודים ודרכי ההוראה, הלמידה וההערכה, ולהאיר את עניינם בכיוונים ודגשים פדגוגיים בתחום-הדעת.

תחום תורה שבעל-פה מהווה מקצוע-יסוד בהוראת התרבות היהודית. ככזה, הוא חושף את התלמידים לעקרונות המשפט העברי, לנכסי צאן-הברזל וליצירות הקלאסיות של עם ישראל לאורך הדורות, תוך ייצוג מגוון הקולות והקהילות – מזרח ומערב. הלימוד מזמן דיון ביקורתי בערכים חברתיים ומוסריים, יהודיים ואוניברסליים גם יחד ומדגיש את תפיסת היהדות כתרבות לאומית רציפה ומתפתחת, המתעוררת לחיים ב"בית המדרש הפתוח".

לימודי תורה שבעל-פה ומשפט עברי מותאמים לתלמידי החינוך הממלכתי ושואפים לטפח אחריות חברתית ועשייה קהילתית, בבחינת "תלמוד שמביא לידי מעשה".

א. "השכלה כללית" בתחום תורה שבעל-פה ויסודות המשפט העברי

לימודי ההשכלה הכללית בתורה שבעל-פה תורמים להכרת ולהוקרת התרבות היהודית-ישראלית על ריבוי הפנים שבה. הם מניחים את הבסיס לתחום-הדעת, חושפים את הלומדים למושגי-יסוד ולסוגות מרכזיות, מעודדים שיח פתוח בדילמות משפטיות ומבררים ערכים הנובעים מן המקורות הנלמדים.

לאור זאת, מומלץ ללמד נושאי בחירה מיחידת הבסיס "יחיד וחברה" (בהוצאת מכון שלום הרטמן) באופן שכבתי, לכל תלמידי כיתות י' בבית"ס, בהיקף שלא יפחת מ-2 ש"ש - שהן שתי חטיבות של 30 שעות כ"א-תוך הדגשת נושאים ערכיים, דיון ביקורתי בסוגיות אקטואליות וחתימה פעילה וחוייתית. המזכירות הפדגוגית מסייעת בשעות עידוד לבתי"ס שישלימו 60 שעות לימוד במסגרת זאת.

ב. תכנית הלמידה וההיבחנות לקראת 5 יח"ל

תכנית הלמידה וההיבחנות המורחבת בנויה משני שאלונים:

- שאלון 007-383- הערכה בית ספרית (משקלו של שאלון זה 50%, בשקלול של 5 יח"ל)
- שאלון 007-281- בחינה חיצונית: ציון הבחינה (35%) + ציון בית ספרי (15%)

שאלון 007-383 : הערכה בית-ספרית בהיקף 3 יחידות לימוד

התכנים : השאלון מאחד ומצרף באופן מודולרי שלוש יחידות לימוד, המשוקללות בחלקים שווים:

- 1 יח"ל: "יחיד וחברה": היבטים שונים של היחס בין הפרט לחברה בה הוא חי: ערך חיי האדם, מחויבות חברתית, אחריות כלפי גופו ורכושו של הזולת, "לא תעמוד על דם רעך", תרבות המחלוקת ועוד.
- 2 יח"ל: נושאים לבחירה: החקיקה, גרות וגיוור, אני וסביבתי (יחידה מתוקשבת), רשות הרבים, עם וארצו, "פסח-מדור לדור", "אבות ועוד", פרויקט/מיזם (PBL), תהליך חקר, נושא בית-ספרי.

דרכי ההערכה : שאלון זה יוערך בהערכה בית ספרית, על-ידי המורה המלמד (או מורה אחר מצוות המורים לתורה שבעל-פה), בהתאם לדרכי הפעולה הבאות:

- (1) תכנון: בחירת יחידות הלימוד וגופי התוכן (בהיקף של 16-20 סוגיות לכל יחידת לימוד) ובניית תהליך ההוראה- הלמידה- וההערכה. אנו ממליצים על גיבוש כלים ומחווים בהתאם למשימות, לתכנים ולמיומנויות שיושמו בכיתה במהלך השנה. התכנון יתבצע בשיתוף ותוך התייעצות עם מנכ"ל/ה מצוות המדריכים (להלן, סעיף 5).
- (2) הערכה: שימוש בתהליכי הערכה מעצבת ומותאמת (דיפרנציאלית), תוך שימת דגש על שונות ומגוון. (מומלץ לשלב כלים דיגטליים ואת עקרונות החקר הן בתהליך ההוראה-למידה והן בדרכי ההערכה).
- (3) משוב ובקרה: ניתוח התוצאות, מסקנות ותובנות (בשיתוף המדריכים).
- (4) דיווח: בית-הספר ישקלל את כל מרכיבי ההערכה של שלוש היחידות וידווח ציון אחד לאגף הבחינות.

התכנים : בית-הספר יבחר שניים מן הנושאים : משפט ויושר, דברים שבינו לבניה, הורים וילדים :

(1) **משפט ויושר** - יחידה העוסקת במתח שבין הדין לבין הצדק, ובקו התפר שבין המשפט למוסר.

(הוצאת ת"ל, משרד החינוך)

תכנית ההיבחנות לשנה"ל תשע"ט

(2) **דברים שבינו לבניה** - מהדורת ניסוי (משרד החינוך, שנה"ל תשע"ט). מגוון רחב של סוגיות והשקפות

בנושא הזוגיות ומכלול היחסים שבין האיש לאישה. הנושא חושף את הלומדים גם להיבטים במשפט העברי - כתחום מתפתח ומשתנה בהתאם למקום ולזמן. לצד הספרות ה"קלאסית" של התורה שבעל-פה הובאו גם מקורות שהתחדשו במהלך הדורות ועוצבו בקהילות ישראל - ממזרח וממערב, לרבות פסקי-דין חדשים פרי החקיקה הישראלית.

הספר החדש לתלמיד

תכנית ההיבחנות לשנה"ל תשע"ט

(3) **הורים וילדים** - עיון מוסרי ומשפטי במערכת היחסים המורכבת בין הורים לילדיהם, לאור התפתחות

ההלכה והמשפט : חובות וזכויות, כיבוד הורים, הקניית השכלה ומקצוע, מזונות, "בן סורר ומורה" ועוד.

(קובץ מקורות באתר המפמ"ר)

תכנית ההיבחנות לשנה"ל תשע"ט

בחינת הבגרות החיצונית : הבחינה משלבת שלושה סוגי שאלות :

- בקיאות, אוריינות וידע בחומר הלימודים.
- מיומנויות חשיבה והבנה מסדר גבוה, בזיקה לתחום-הדעת.
- שאלות עמ"ר- ערכים, מעורבות ורלוונטיות. בשנה"ל תשע"ט בכוונתנו להעמיק ולהרחיב את שיח המעורבות, הרלוונטיות והערכיות בתהליכי הלמידה וההערכה. אנו מבקשים מכם לשלב את השיח הזה בלמידה ובכיתות. כמו כן, נמשיך לשאול את שאלות העמ"ר בבחינות הבגרות בהיקף של כ- 10 נקודות. יודגש, שעיקר מטרתנו היא הלמידה בכיתה. לפיכך, תשובה נכונה תהא כזו המבוססת על ידע של תחום הדעת. בכדי ללמוד עוד על תפיסת העמ"ר ראו **כאן**

מבחר שאלות עמ"ר מבחינות הבגרות בתורה שבעל-פה ומשפט עברי – באתר המקצוע .

דוגמא למבנה הבחינה ומבחר **שאלוני בגרות** - באתר המקצוע

ג. חלופות בהערכה, יוזמות, מאגר משימות ומחווניים

אנו שוקדים על פיתוח מאגר משימות, חומרי למידה והצעות לחלופות בהערכה. מומלץ להתעדכן בקביעות ולשלב את המשימות והפעילויות באופנים שונים : במהלך השיעור, כשעורי בית, כמשימות קבוצתיות, כחלק מלמידת עמיתים, בדיונים בחברותא, בשעות פרטניות ועוד. לרשותכם מגוון חומרים **באתר המקצוע**. נשמח לקבל הצעות נוספות ולשתף ברעיונות ובידע את קהילת המורים כולה. משימות נבחרות יועלו לאתר (עם קרדיט למפתחים, בבחינת "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם").

2. תקצוב ותמיכה

משרד החינוך מעודד ותומך בהוראת מקצועות היהדות בבתי"ס הממלכתיים, ומקיים מספר מסלולים לתקצוב ולתגבור:

- א. **שעות "השכלה כללית"**: צירוף ואיגום 60 שעות ה"השכלה הכללית" בכיתות י' ללימודי תורה שבעל-פה ומשפט עברי, יזכה את בית-הספר בעדיפות לתקצוב שעה נוספת לכל כיתה.
- ב. **שעות עידוד**: תקנת שעות עידוד במזכירות הפדגוגית להוראת תורה שבעל-פה ומשפט עברי, ללימודי המגמה בכיתות י'-י"ב, בהתאם לתבחינים המתפרסמים באתר המזכירות הפדגוגית. (זכאות לקבלת שעות עידוד מותנית בהשתתפות המורים בהשתלמות מטעם המפמ"ר).

3. מעורבות חברתית-קהילתית - "תלמוד שמביא לידי מעשה"

תכנית הלימודים בתורה שבעל-פה ומשפט עברי מקיימת זיקות עמוקות: רעיונית, תכנית וערכית עם "התכנית החינוכית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית – קהילתית". ניתן להעמיק ולהעשיר את ההקשרים הללו, בבחינת "תלמוד שמביא לידי מעשה". זוהי הזדמנות פז לשילוב לימודי היהדות בחיי בית-הספר, לא רק כתחום-דעת, אלא כבסיס חינוכי, ערכי ומשמעותי השזור בחיי התלמידים, בבית-הספר ובקהילה.

דוגמאות לשילוב בין הלימוד העיוני לעשייה חברתית- [באתר המקצוע](#)

בשנת הלימודים תשע"ט אנו ממליצים למורים ליישם בבית ספרם את המהלך על בסיס העקרונות שבמסמך המצ"ב. [קישור למסמך](#)
הנכם מוזמנים להתייעץ ולהסתייע בצוות המדריכים.

4. השתלמויות ופיתוח מקצועי

מורה האחראי על מרכיב ממרכיבי ציון הבגרות- לרבות הערכה בית ספרית- נדרש להשתתף בהשתלמות מטעם הפיקוח על הוראת תורה שבעל-פה ומשפט עברי, בהיקף 30 שעות לפחות.
להלן תכנית ההשתלמויות לשנה"ל התשע"ט:

- א. **השתלמות ארצית "במבט רחב"**: 4 ימי עיון מרוכזים בחופשות בתי-הספר:
 - "אסרו-חג" סוכות – יום שלישי, כ"ג תשרי תשע"ט, 2 באוקטובר 2018.
 - חופשת חנוכה – יום שני, ב' טבת תשע"ט, 10 בדצמבר 2018.
 - חופשת פסח – יום ראשון, ט' ניסן תשע"ט, 14 באפריל 2019.
 - ל"ג בעומר – יום חמישי, י"ח אייר תשע"ט, 23 במאי 2019.
- ב. **"קרוב לבית"** - השתלמויות אזוריות במחוזות.
- ג. **השתלמות מקוונת** במודל **"איחוד מול ייחוד"** - בנושא: שילוב סרטונים בחינוך.

פרטים נוספים ועדכונים יפורסמו מעת לעת באתר המקצוע.

5. הדרכה

צוות המדריכים המסור עומד לרשותכם ולעזרתכם: בהבהרות לגבי תכנית הלימודים, בהעמקה ביחידות הלימוד, בגיבוש מערכי שיעור, בהעשרת ובגיוון דרכי ההוראה, בבניית בחינות ומחוננים. אל תהססו לפנות אלינו בכל התלבטות ובכל שאלה.

שם	תפקיד	טלפון
איציק רבי	מדריך ארצי מרכז	050-8828314
מלי ניסים	מדריכה ארצית	054-7748480
יאיר פויר	מדריך ארצי, מדריך במחוז תל-אביב	054-3099654
יורם גלילי	מדריך ארצי	052-6661735
אילנה פרץ	מדריכה במחוז הדרום (אשדוד)	052-4800965
רינה חודדטוב	מדריכה במחוז חיפה	054-5499846
אסף קרסיק	מדריך במחוז ההתיישבות	054-7588185

6. תמונה ישראלית

משרד החינוך, בהובלת המזכירות הפדגוגית פיתח את מיזם "תמונה ישראלית" לרגל שנת ה-70 למדינה. זהו מיזם חדשני המעניק חוויית לימוד ייחודית, באמצעותו יכולים תלמידים לחוות עשרות אירועים מרכזיים שעיצבו את המדינה, לחקור אודותיהם ולהעמיק בהם. המיזם כולל שלושה חלקים:

1. ציר זמן מודפס המיועד לתלייה בבית הספר.
2. אפליקציית מציאות רבודה, הניתנת להורדה לטלפון חכם ומיועדת לשימוש בקרבת ציר הזמן המודפס.
3. אתר אינטרנט "70 שנה למדינה" המציע מידע נוסף להעמקה וכן פעילויות חינוכיות משלימות.

אנו מזמינים את כולכם להשתמש ב"תמונה הישראלית", ליהנות ממנה, להרחיב ולהעמיק בנושאים רלוונטיים וגם לשלב אירועים נוספים.

בברכת שנת לימודים מהנה, פורייה ומוצלחת,

יוספה משולם

מפמ"ר תורה שבעל-פה ומשפט עברי

העתקים:

ד"ר משה וינשטוק, יו"ר המזכירות הפדגוגית
דליה פניג, סגנית יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
מנהלי המחוזות
יובל אוליבסטון, מנהל אגף א' מורשת
דויד גל, מנהל אגף בכיר א'- בחינות
מדריכים לתורה בעל-פה ומשפט עברי